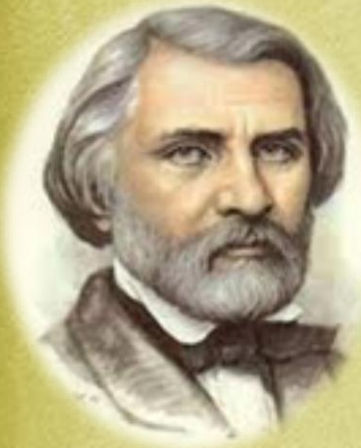

Європейський романіст та історії друкування його творів

І. С. Тургенєв

Іван Сергійович Тургенєв майже 40 років займав провідну роль у літературному світі, набувши слави як романіст повсюди, де поширювалися його твори. Тогочасне прогресивне суспільство багатьох європейських країн та Америки високо цінували заслуги автора, проводили велику роботу для перекладу й видання його творів за межами Росії.

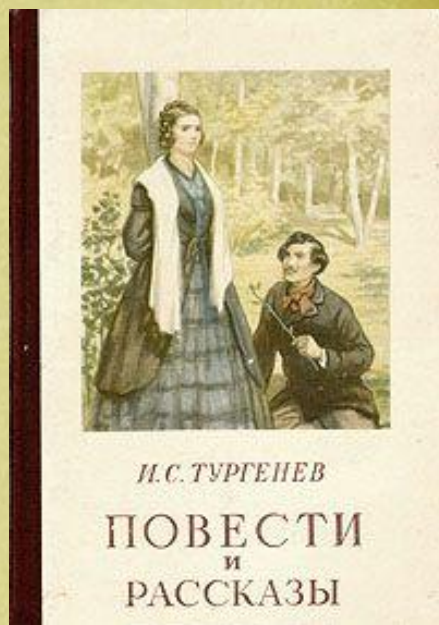
1852 роком датується початок видання окремих творів письменника у Російській імперії. У передмові до першого посмертного видання книговидавець Стасюлевич М. М. в подробицях і фактах розповів про передісторію і подальші події, які супроводжували друки творів І. С. Тургенєва. [Стасюлевичь М. М. Предисловіє къ первому, посмертному изданію 1883 г. // Тургеневъ И. С. Полное собраніе сочиненій : в 10 т. - СПб., 1883. – Т. 1. - I-XIII].

Видавець зазначив, що першою з друку вийшла збірка високохудожніх оповідань під загальною назвою «Записки Охотника». Оповідання користувалися великим попитом; книги швидко розкуповувалися, мали декілька перевидань в різні роки, різними накладами й на різних умовах видавців.

Згодом, за порадою гр. А. К. Толстого, письменник замислюється над виданням зібрань своїх творів.

Початок багатотомним виданням поклала збірка у 3-т. 1856 р. «**Повести и рассказы И. С. Тургенева**», яка вийшла за сприянням П. В. Анненкова у С.-Петербурзі. Потім були видання московських книговидавців: у 4-х т. Н. Я. Основського (1860 р.), чотири у фірмі Ф. І. Салаєва 1865 р., у 5-и т. (закордонне, Карлсруе), 1869 р., у 7-и т., 1874 р., у 8-и т., 1880 р., у 10 и т. Влітку 1882 р.

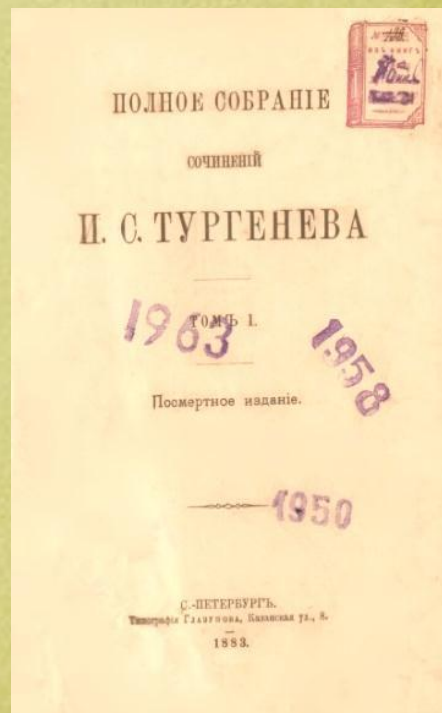

Іван Сергійович уклав контракт на нове видання своїх творів з книготорговцем із Санкт-Петербургу І. І. Глазуновим. Через рік контракт, за бажанням самого письменника, було замінено на акт, згідно якого право літературної власності на твори І. С. Тургенєва, впродовж зазначеного 50-річного строку (1883 – 1933 рр.), перейшло до фірми Глазунова. Почалася робота над сьомим (у загальному рахунку) 10-ти томним виданням. Автор сам визначив зміст і порядок друку томів, (за винятком першого тому), зробив декілька зауважень та доповнень. Смерть І. С. Тургенєва скорегувала плани видавця. Таким чином видання 1883 р. стало першим посмертним. Тираж цього видання розійшовся вже за півроку, навесні 1884 р. довелося друкувати друге видання. У ньому видавець змінив зміст першого тому, використав інший портрет письменника. В цілому до 1917 р. посмертне видання автора витримало сім перевидань.

Санкт-петербурзький книготорговець і видавець журналу «Нива» Адольф Федорович Маркс також неодноразово звертався до Тургенєва з пропозиціями, щодо публікації його творів у журналі та у додатках до журналу. Письменник дав згоду, але затяжна його хвороба й смерть зруйнували плани. Все ж видавець Маркс втілює свій задум. Йому було відомо, що І. І. Глазунов отримав права на прозаїчну спадщину автора. Спадщиною ж поетичних творів володів видавець І. М. Сибіряков. Маркс перекупив у останнього 2-е видання віршів І. С. Тургенєва 1891 р. і у 1895 році надрукував їх додатком до журналу «Нива». Видання вирізнялось поліграфічним оздобленням і більш доступною ніж завжди ціною.

У фонді рідкісної книги зберігається **примірник першого посмертного видання** друку Глазунова та декілька томів перевидань цього видавця наступних років.

Тургенєв І. С. Полное собрание сочинений : в 10 т. Т. 1. Замятки статьи, рѣчи и проч. / И. С. Тургенєв ; предисл. М. М. Стасюлевича. – посмерт. изд–е. – СПб. : Типогр. Глазунова, 1883. – 540 с. – литер. автобіогр., в предисл. автора къ т. III изд-я 1880 г. ; предисл. авт. къ 1-му т. изд. 1880 г.

Тургеневъ И. С. Полное собраніе сочиненій : в 10 т. Т. 1. Записки охотника / И. С. Тургеневъ. – 3-е изд. – СПб. : Типогр. Глазунова, 1891. – 446 с.

Тургеневъ И. С. Полное собраніе сочиненій. Т. 1. Записки охотника / И. С. Тургеневъ. – 5-е изд. – СПб. : Типогр. Глазунова, 1911. – 446 с. – портретъ и факсимил. «Маша» (из стихов в прозѣ) И. С. Тургенева.

Тургеневъ И. С. Полное собраніе сочиненій. Т. 1. Записки охотника / И. С. Тургенев. – 7-е изд. – СПб. : Типогр. Глазунова, 1915. – 446 с.

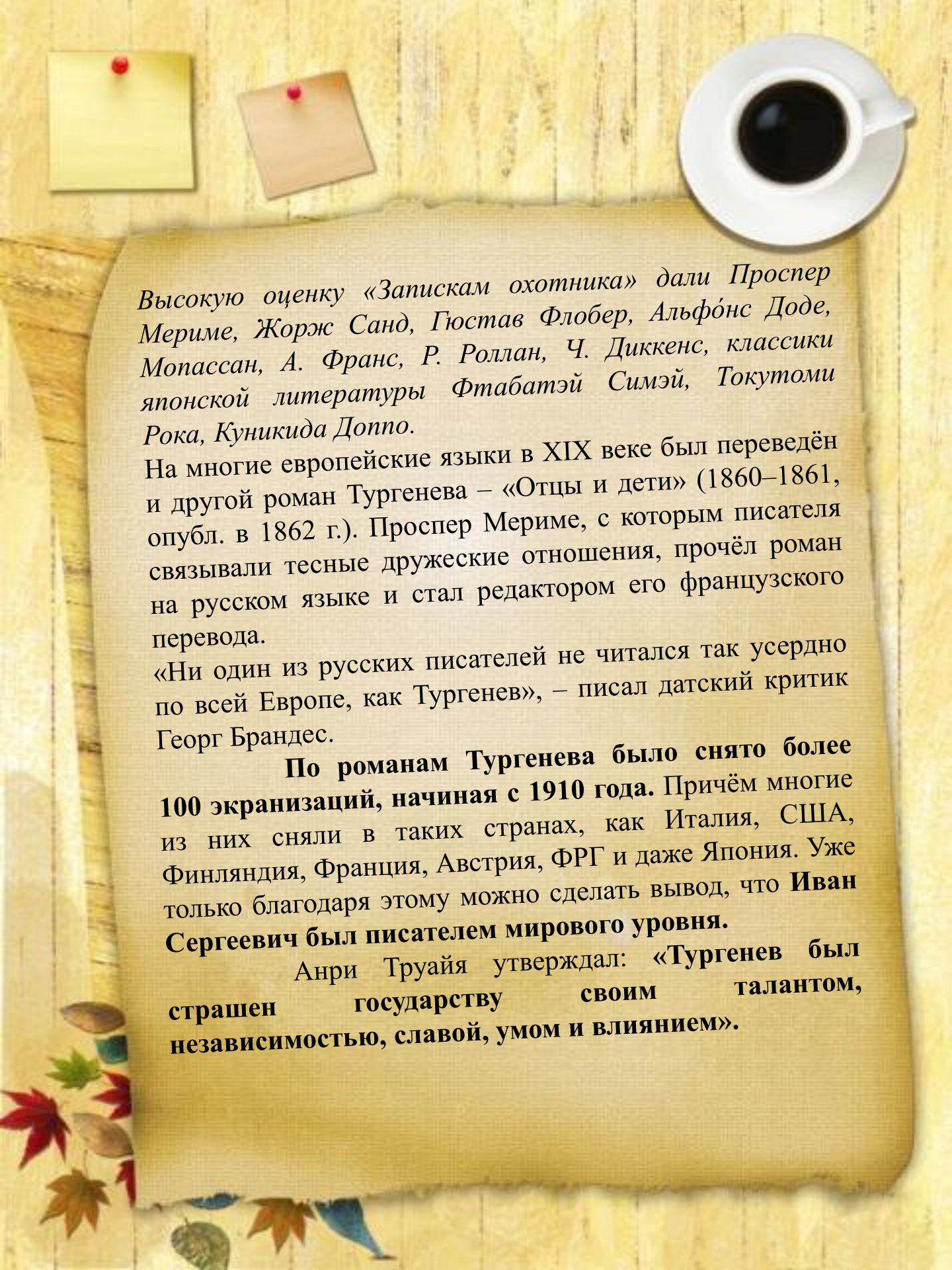

КОМЕНТАР

д. філол. н., проф. кафедри української та зарубіжної літератури і порівняльного літературознавства БДПУ
ЗАРВИ ВІКТОРІЇ АНАТОЛІЇВНИ

Иван Сергеевич Тургенев (1818–1883), которому 9 ноября исполнилось 200 лет со дня рождения, – знаменитый русский писатель, поэт, публицист, переводчик, философ, драматург, классик русской литературы XIX века, заложил основы русского классического романа, член-корреспондент Петербургской Академии Наук, почётный доктор Оксфордского университета (с 1879 г.). Всемирное признание Тургенева выразилось в том, что его за заслуги по сближению культур России и Европы вместе с Виктором Гюго избрали сопредседателем Первого международного литературного конгресса писателей, который состоялся в 1878 году в Париже.

И.С. Тургенев – первый русский писатель, при жизни удостоившийся мировой известности, прежде всего, как автор «Записок охотника» (полностью выходят в 1852 г.), которые при жизни писателя только на русском языке издавались свыше 120 раз и в которых впервые в русской литературе И.С. Тургенев представил образы крестьян как сложные и глубокие личности, с особым мировоззрением, типом мышления и духовностью, ярко проявил мастерство пейзажиста.

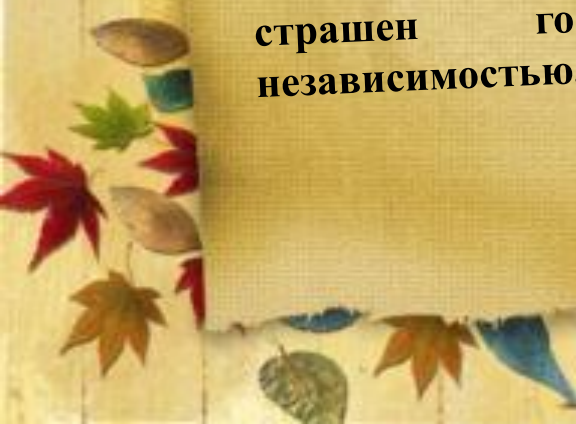
Высокую оценку «Запискам охотника» дали Проспер Мериме, Жорж Санд, Гюстав Флобер, Альфонс Доде, Мопассан, А. Франс, Р. Роллан, Ч. Диккенс, классики японской литературы Фтабатэй Симэй, Токутоми Рока, Куникида Doppo.

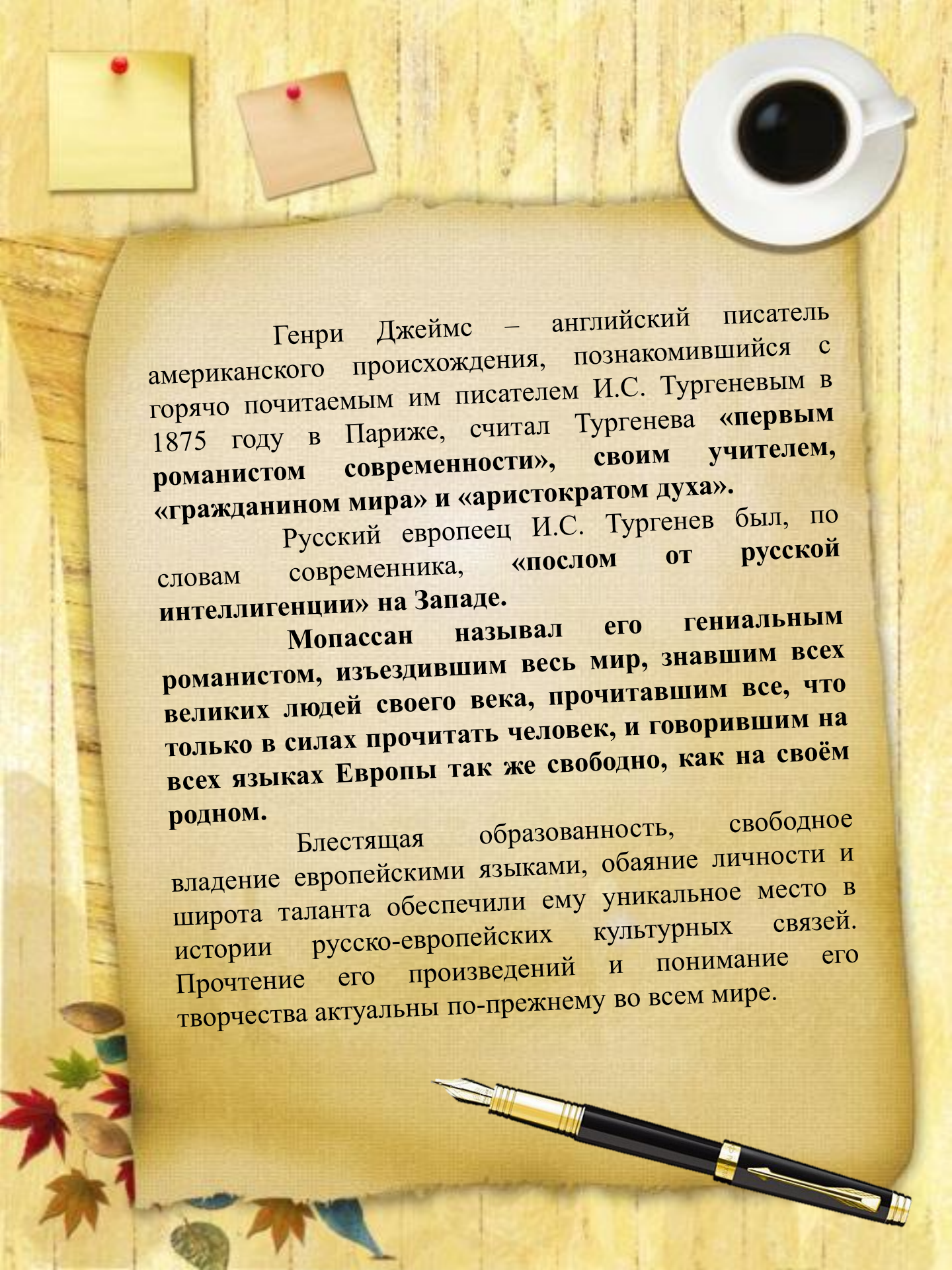
На многие европейские языки в XIX веке был переведён и другой роман Тургенева – «Отцы и дети» (1860–1861, опубл. в 1862 г.). Проспер Мериме, с которым писателя связывали тесные дружеские отношения, прочёл роман на русском языке и стал редактором его французского перевода.

«Ни один из русских писателей не читался так усердно по всей Европе, как Тургенев», – писал датский критик Георг Брандес.

По романам Тургенева было снято более 100 экранизаций, начиная с 1910 года. Причём многие из них сняли в таких странах, как Италия, США, Финляндия, Франция, Австрия, ФРГ и даже Япония. Уже только благодаря этому можно сделать вывод, что **Иван Сергеевич был писателем мирового уровня.**

Анри Труайя утверждал: «Тургенев был страшен государству своим талантом, независимостью, славой, умом и влиянием».

Генри Джеймс – английский писатель американского происхождения, познакомившийся с горячо почитаемым им писателем И.С. Тургеневым в 1875 году в Париже, считал Тургенева «первым романистом современности», своим учителем, «гражданином мира» и «аристократом духа».

Русский европеец И.С. Тургенев был, по словам современника, «послом от русской интеллигенции» на Западе.

Мопассан называл его гениальным романистом, изъездившим весь мир, знавшим всех великих людей своего века, прочитавшим все, что только в силах прочитать человек, и говорившим на всех языках Европы так же свободно, как на своём родном.

Блестящая образованность, свободное владение европейскими языками, обаяние личности и широта таланта обеспечили ему уникальное место в истории русско-европейских культурных связей. Прочтение его произведений и понимание его творчества актуальны по-прежнему во всем мире.